

mj. - nelj.
1000003231
19.01.05 Jen
Långbromos- 171
3.6.99 Jukka Piipilä

LÅNGBROMOSSENIN HIRSINEN MAASILTA LAPINJÄRVELLÄ

Kertomus virkamatkasta 23.5.1996
Markus Hiekkänen

Kuluvan vuoden toukokuun alussa soitti lapinjärveläinen Gustav Rosenqvist allekirjoitaneelle kertoen Lapinjärven Heikinkylästä löydetyn hirsistä rakennettu yli sadan metrin mittainen silta Långbromossen-nimisen suon yli. Löydön olivat tehneet Sven Silfvast, Åke Svenskberg, Börje Lindh, Börje Broas ja Sven Andersson, jotka Heikinkylästä (Hindersby) ja Lapinkylästä (Labby) kotoisin olevina ovat pitkään yrittäneet määrittää Lapinjärven Hopenbackenilta Pyhtään kirkolle aikoinaan johtaneen kirkkotien kulkua. Sillan rakenne ja koko ovat herättäneet syystä kyllä suurta kiinnostusta ja kyläläiset olivat ottaneet yhteyden myös laboratorionjohtaja FL Pentti Zetterbergiin Joensuun yliopiston Dendrokronologian laboratoriossa. Rosenqvist pyysi nyt Museoviraston rakennushistorian osaston edustajan tarkastusta paikan muinaisjäännösluonteen määrittämiseksi ja jatkotutkimusten käynnistämiseksi.

Kirkkotiestä ja sen taustaan liittyvistä seikoista on viime aikoina kirjoittanut Sven Andersson Östra Nylandissa (Den 400 år gamla kyrkostigen spåras

upp, Östra Nyland nro 37 30.3.1995) ja Gustav V. Rosenqvist 12.4.1995 päivätyssä kirjoituksessa (Lapinjärveläisten kirkossakäynti ennen muinoin, Loviisa 1995). Molemmissa mainitaan kyseinen maasilta. Rosenqvist on tuonut esiin uusia havaintoja koneella kirjoitetussa kertomuksessaan Lisätietoja Skokelvägen-tiestä, (ei päivätty, mutta jälkikäteen lyijykynällä lisätty päivämäärä 16.11.1995).

Sovimme tarkastuksen pidettäväksi 23.5.1996. Otin sitä ennen yhteyden Turun yliopiston arkeologian professori Jussi-Pekka Taavitsaiseen, jonka johtamassa laitoksessa on valmiudet historiallisen ajan kiinteiden muinaisjäännösten tutkimiseen. Hän katsoi virkakiireistään huolimatta välttämättömäksi henkilökohtaisesti tulla tutustumaan kohteeseen.

Tavattuamme ensin Rosenqvistin vieraanvaraisessa kodissa (Sibbesvägen 16 C, 07800 Lappträsk, p. 915-610011) kokoonnuimme löytöpaikalle Långbromossenille. Osallistujat olivat prof. Taavitsaisen, Rosenqvistin ja allekirjoittaneen lisäksi kunnanjohtaja ja historiatoimikunnan puheenjohtaja Eero Soinio (Lapinjärven kunta, 07800 Lapinjärvi, 915-610500, 950-3130701, 915-610112), Börje Lindh (Backvägen 49, 07870 Skinnarby, 915-614542), eläkeläinen Åke Svenskberg, Grankullavägen 69, 07850 Hindersby, 915-614093), maanviljelijä Sven Silfvast (Grankullavägen 49, 07850 Hindersby, 915-614060) ja (tapaamisen loppuvaiheessa) linja-autonkuljettaja Sven Andersson (Lusibackvägen, 07850 Hindersby, 915-614165).

Kuvaus

Kohde sijaitsee Lapinjärven kirkosta linnuntietä lähes täsmälleen 12 km kaakkoon ja Särkjärven järvestä 3,5 km luoteeseen (pk 3024 01 Petjärvi, x =

6713 90-6714 03, y = 3463 22-26, z = n. 25). Ruotsinpyhtään rajalle on idässä matkaa 2,1 ja etelässä 3,2 km. Kaakkoispuolella kankaalla kulkee luodekaakkosuuntainen Petjärventie Lapinkylästä Ruotsinpyhtään Petjärvelle. Välittömästi kohteen itäpuolella kulkee IVO:n voimajohto lähes lounas-koillis-suuntaisena nykyaikaisena maamerkinä. Maasto on soiden ja kangasmaiden kirjavoimaa, kankaat mäntyä ja kuusta kasvaen. Långbromossen on itä-länsisuunnassa pitkänomainen, hiukan kaarevamuotoinen parin kilometrin pituinen ja 200-300 m:n levyinen (kaakkoisosassa 400-600 m) harvakseltaan mäntytarria kasvava vetinen räme (suon itäosa on uudella peruskartalla merkitty nimellä Jordasmossen, ks. karttaliite 1). Sen eteläpuolella on Timmermalmenin kangas, jota mainittu Petjärventie kulkee, ja pohjoispuolella Källudden, jonka itäniemekkessä on lähde (ks. myös peruskartta vuodelta 1964, karttaliite 2).

Maasillan löytäjät olivat merkinneet sen kulun suon yli viitoin. Se alkaa etelässä Timmermalmenin puolella voimalinjan aukion kohdalla jatkuen sitten lähes karttapohjoiseen suorana n. 140 m:n matkan yli suon Källuddenin puolelle. Timmermalmenin puolelle on suon laitaan kaivettu leveä valtaoja ja eteläisimmät sillanjäännökset näkyvät tässä. Osa hirsistä on myös nostettu kaivuukasoille. Puissa näkyvät kirveellä tehdyn veiston jäljet.

Muuten silta on kokonaan suosammalen ja turpeen peitossa. Lähellä Källuddenin puolta olivat löytäjät kaivaneet auki n. 80 cm:n pituudelta siltaa. Sen poikittaissuunnassa kaivannon leveys on 3,5 m. Tässä he olivat voineet tehdä tärkeitä sillan rakenteeseen liittyviä havaintoja, jotka omasta puolestani saatoin vahvistaa oikeiksi niin pitkälle kuin saatoin työntämällä käden olkapäätä myöten veteen ja sormilla rakennetta tunnustellen.

Löytäjien ja omien havaintojeni perusteella maasiltaa voi luonnehtia viisikerroksiseksi. Alinna (1.

kerros) on tien pitkittäis-suuntaan olevia pyöröhirsiä 4-5 kpl. Ne eivät ole kiinni toisissaan, vaan väliä on 20-30 cm. Seuraavaksi (2. kerros) tuntuisi olevan pyöreitä poikittaisia ja kiinni toisissaan olevia hirsiä. Sitten (3. kerros) on taas pitkittäisiä puita, mutta nyt haljispuolikkaina ja toisissaan kiinni, 7-8 kpl. Toiseksi ylimpänä (4. kerros) on pyöreitä poikittaisia hirsiä, joiden välissä on leveät raot. Ylimpänä (5. kerros) on haljispuolikkaita pitkittäin toistensa vieressä (ei rakoa).

Hirret olivat pinnan pehmeyttä mukaan laskematta kovia ja hyväkuntoisia (tämän saattoi huomata myös em. valtaojan viereen nostetuista puista) pohjasta pintaan asti. Mitään muuta ainesta kuten kiveä tai metallia en tunnustelemalla suovedessä ja -liejussa löytänyt. Löytäjät olivat panneet merkille, että ylimmän kerroksen päällä oli ollut paikoin soraa. Itse en sitä havainnut esiinkaivetussa kohdassa, mutta tästä se on saattanut hävitä kaivettaessa ja hirsiä puhdistettaessa.

Rakenteen koko syvyys on n. 80 cm ja leveys esiinkaivetulla kohdalla 3,1 m (muuten leveys vaihtelee löytäjien mukaan 2,6 ja 3,2 m:n välillä).

Löytäjien tekemä kaivanto ei ole vahingoittanut siltaa ja sen avulla on saatu arvokkaita tietoja. Paikalla kuitenkin totesin, että omin päin ei lisäkaivauksia tule tehdä ja että silta ympäristöineen on tarkastuksen perusteella rauhoitettu kiinteänä muinaismuistona muinaismuistolain (295/63) 2. §:n kohdan 8 nojalla.

Nyt kaivettu sillan kohta tulisi ensi tilassa peittää väliaikaisesti turpeella ennen kesän lopun mahdollisia kaivauksia, jotta ylimmät hirret eivät ilman vaikutuksesta tarpeettomasti alkaisi tuhoutua.

Ajoitus

Maasillan ajoitukselle on liian vähän kiinnekohtia, jotta edes väljää arviota voisi perustellusti esittää. Toistaiseksi ainoat kiinnepohdat ovat kaksi karttamerkintää, joista toinen on sillan löytäjien mukaan vuodelta 1760 (tätä karttaa en ole nähnyt) ja toinen ns. Kuninkaan kartaston Lapinjärven seutua kuvaamalla lehdellä. Seudun kartoitustyöt tehtiin pääosin vuonna 1777 (ks. Timo Alanen & Saulo Kepsu, Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805, Konungens kartverk från Finland, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 505, Helsinki 1989, s. 11 ja 120). Silta on karttaan merkitty hyvin selvästi kahdella vierekkäisellä ohuella viivalla (karttaliite 3).

1700-luvulla maasilta on siis aivan ilmeisesti ollut käytössä, mutta sen varhaisimman vaiheen (sillan viiteen kerrokseen saattaa kuulua kaksi tai kolme eri vaihetta) rakentamisen ajoitus jää auki. On mahdollista, kuten paikkakuntalaiset arvelevat, että silta on syntynyt 1400-luvulla tai jopa 1300-luvulla Lapinjärven seuduilla asuneiden ihmisten Pyhtäälle suuntautuvan kirkkotien osana. Tässä kuitenkin tulee vastaan Pyhtään kirkkopitäjän tai kappelin ikä, joka tuskin sallinee näin pitkälle menevää tulkintaa.

Vaikka omasta puolestani voisin uskoa sillan tulleen rakennetuksi vasta keskiajan jälkeen, en silti pidä mahdollisena, että se olisi vanhempikin. Lienee aiheellista odottaa kaivausta ja ajoitusanalyysia. - Myös sillan käytöstä jäämisen ajoittaminen olisi kiinnostavaa - löytäjät kertoivat vielä vuosisadan alkupuolella jonkun sitä kulkeneen. sikäli kuin kaivauksesta tulee totta, on kaivauksenjohtajan käytävä läpi Valtionarkiston, Maanmittaushallituksen ja

maanmittauskonttorien kartta-arkistot sekä kirjallisuus ajoitusta valaisevien tietojen saamiseksi niin käytön alkamisen kuin päättymisen suhteen.

Jatkotutkimukset

Löytäjät ovat hyvin kiinnostuneita jo kuluvana kesänä selvittämään rakenteen iän ja ovat kuten yllä todettiin jo ottaneet yhteyden Joensuun yliopiston Dendrokronologian laboratorioon. Myös prof. Taavitsainen ja allekirjoittaneet pitävät maasiltaa erittäin arvokkaana ja harvinaisena sekä lähemmän tutkimisen arvoisena kohteena riippumatta siitä, onko se keskiaikainen tai myöhemmältä jaksolta. Ikäkysymystä ei kuitenkaan voi ryhtyä määrittämään teknisena puulustoajoituskysymyksenä, vaan jotta kohteesta saadaan laajin mahdollinen tieteellinen hyöty ja ajoitukselle sisältöä, tulee näytteenoton tapahtua paikalla tehtävän arkeologisen kaivaustutkimuksen yhteydessä.

Kaivaustutkimus on tehtävä siten, että ammattiarkeologin johdolla kaivetaan (mieluummin lähellä Timmermalmenin päätä) esiin 10-15 m:n pituinen jakso varsinaista siltarakennetta sen päältä. Samanpituisen jakso kaivetaan esiin n. 1,5 m:n levyisena sillan molemmin puolin (leveys määräytyy mittauspiirtämisen ja valokuvauksen tilavaatimusten mukaan). Josakin sopivassa kohdassa kaivetaan koekuoppa suon pohjaan asti kerrosten kuvausta varten. Kaivausalue käydään läpi rakenteen päältä ja sivuilta metallinetsimellä. Samoin käydään metallinetsimellä läpi sillan yläpuoli koko sen pituudelta. Rakenteen tultua otetuksi kokonaan esiin ottaa lis. Zetterberg yhdessä kaivauksenjohtajan kanssa sopimistaan hirsistä kustakin viidestä kerroksesta tarvittavat

ajoitusnäytteet joko kairaten tai kiekkoja sahaten (ks. jäljempänä luku Kustannusarvio).

Kaivauksen jälkeen on kaivausalue peitettävä, jotta sillan, varsinkin sen ylimmän osan, hirret eivät ala tuhoutua ilman vaikutuksesta.

Kustannusarvio

Kaivaus- ja ajoitustutkimuksen järjestäminen sinänsä ei tuota ongelmia, sillä Turun yliopiston arkeologian laitoksessa on valmius kaivauksenjohtoon ja Joensuuun Dendrokronologian laboratoriossa taas puulustoajoitukseen. Ongelmana on tutkimuksen rahoitus, sillä kumpaakaan osaa ei ole mahdollista tehdä ilman kustannuksia huolimatta siitä, että paikkakunnalla useat amatööriarkeologit ovat halukkaat palkatta osallistumaan kaivaukseen.

Kaivauksen kestoksi voidaan arvioida viikko esim. sunnuntaista sunnuntaihin, kun taas sen jälkityöhön (kuvien järjestäminen, mittausten puhtaaksi piirtäminen, kaivauskertomus) kuluu kaksinkertainen aika eli kaksi viikkoa. Prof. Taavitsaisen ja allekirjoittaneen arvion mukaan tarvittaisiin 7000 mk:n suuruinen kunnan myöntämä veroton apuraha tai stipendi sille ammattiarkeologille, joka johtaisi kaivauksen ja tekisi sen jälkityön. Muita kustannuksia ei tutkimuksesta kaivauksen osalta olisi. Museovirastosta on saatavissa tarvittavat mittaus- ja valokuvausvälineet filmeineen ja kehityksineen samoinkuin mittauspiirtämiseen tarvittavaa asiantuntemusta.

Puulustoajoitusta varten olisi ihannetapaus, että kustakin sillan viidestä kerroksesta saataisiin kaksi ajoittamiskelpoista näytettä. Tämä tarkoittaisi kunnan myöntämää 10000 mk:n tutkimusapurahaa dendrokronologian laboratoriolle. Mikäli summa tässä vai-

heessa katsotaan liian suureksi, olisi vähimmäismäärä kustakin kerroksesta viisi näytettä, yht. 5000 mk. Myöhemmin, vuonna 1997 ajoitettaisiin loput. Kaikki kymmenen näytettä on kuitenkin otettava kaivaukseen yhteydessä, sillä uusia kaivauksia tuskin lähiaikoina tehdään.

Näin päädytään seuraaviin vaihtoehtoisiin kustannusarvioihin:

Vaihtoehto A

Kaivaustutkimus (apuraha kaivausjohtajalle)	7 000,-
Puulustotutkimus (apuraha Dendrokronologian labora- toriolle)	<u>10 000,-</u>
Yht.	<u>17 000,-</u>

Vaihtoehto B

Kaivaustutkimus (apuraha kaivausjohtajalle)	7 000,-
Puulustotutkimus (apuraha Dendrokronologian labora- toriolle)	<u>5 000,-</u>
Yht.	<u>12 000,-</u>

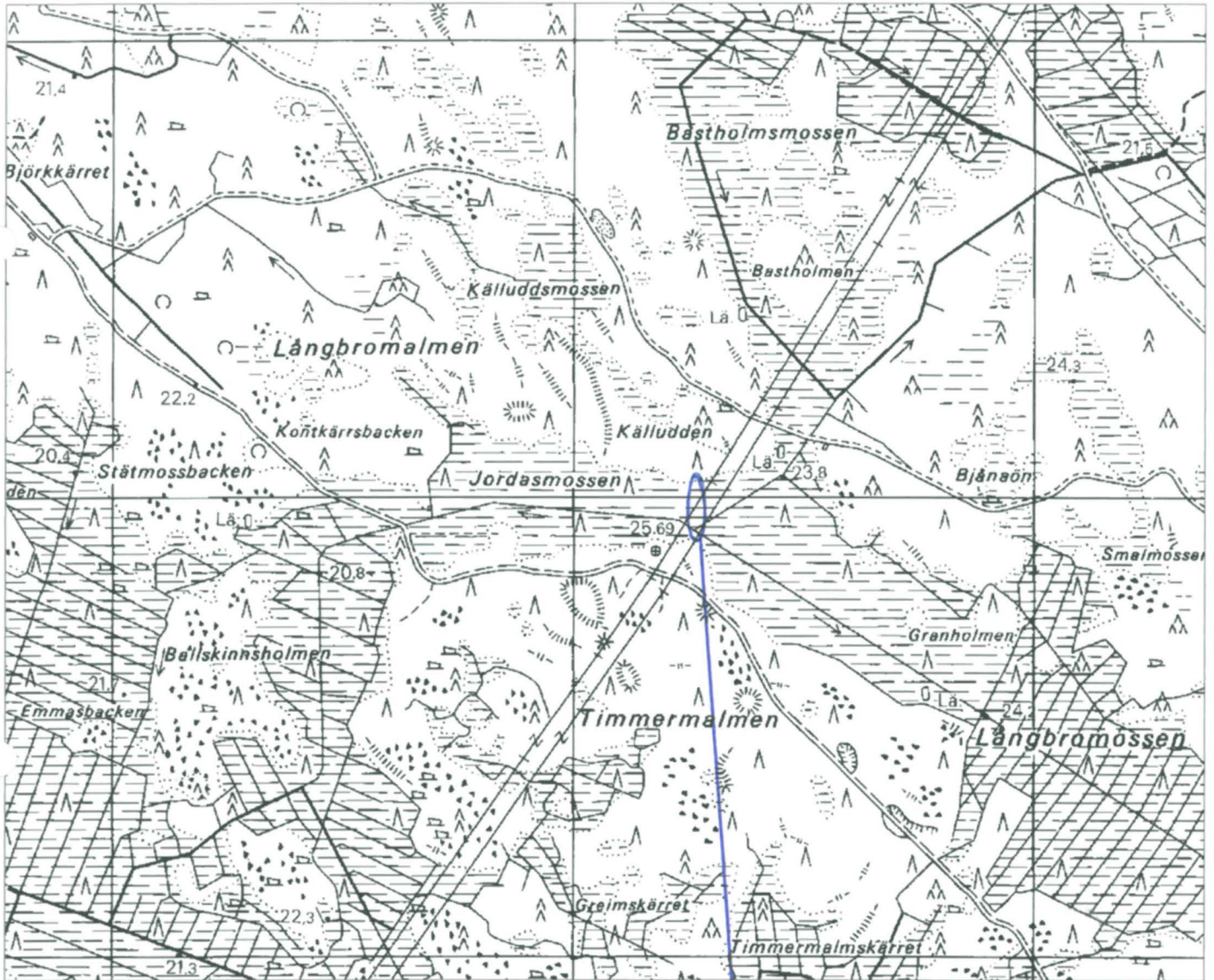
Vaihtoehtoon B kuuluu loppujen viiden hirren ajoittaminen 5000 mk:n apurahan turvin vuonna 1997.

Helsingissä 7.6.1996

Markus Hiekkänen

Peruskartta 3024 01 Petjärvi

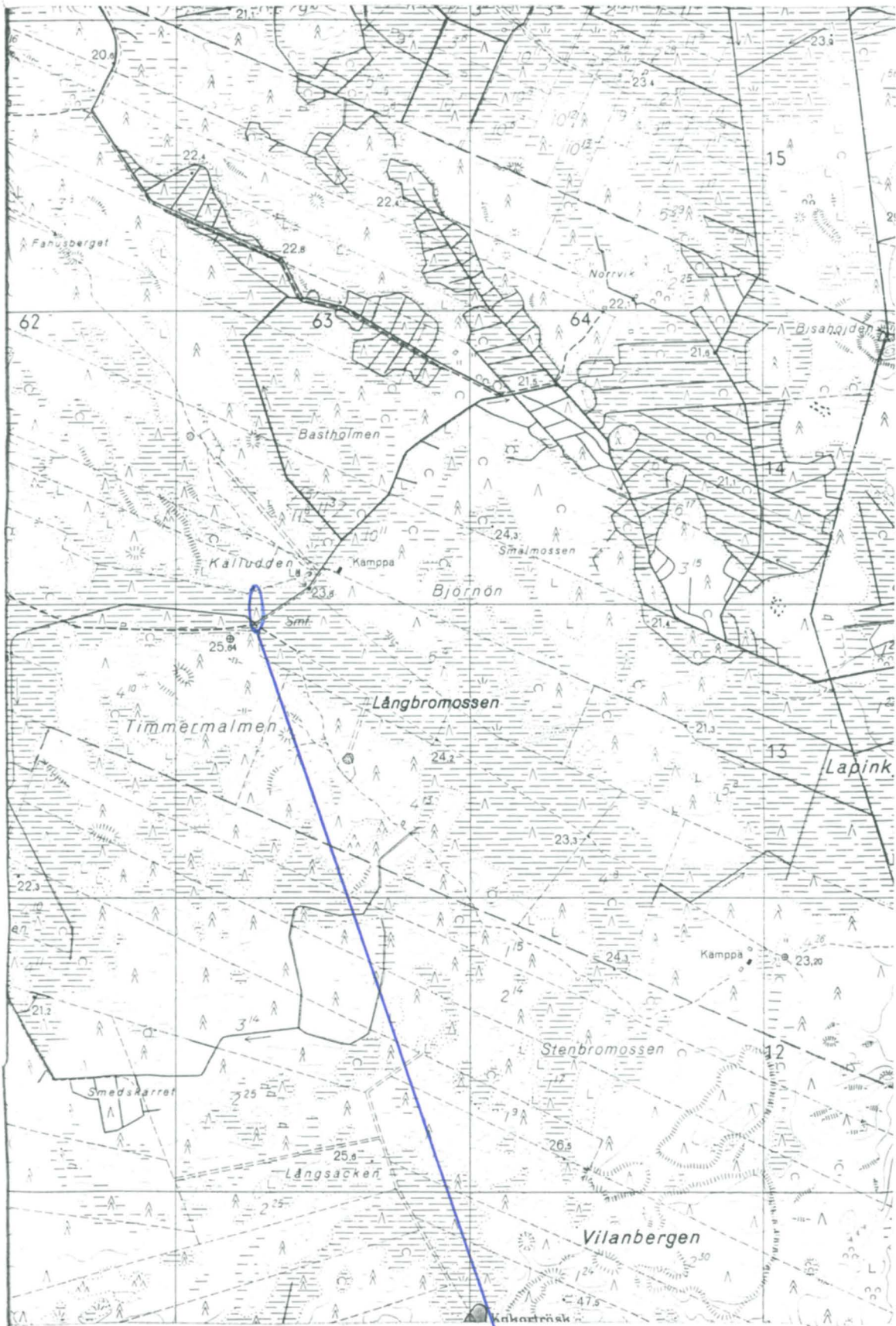
Liitekartta 1
Markus Hiekkasen kertomukseen
7.6.1996 virkamatkasta 23.5.1996
Lapinjärven Heikinkylän
Långbromossenin maasillalle

Maasillan sijainti

Peruskartta
3024 01 Petjärvi
(ilmakuv. 1959, kart.
1961, pain. 1964)

Liitekartta 2
Markus Hiekkasen kertomukseen 7.6.1996
virkamatkasta 23.5.1996 Lapinjärven
Heikinkylän Långbromossenin maasillalle

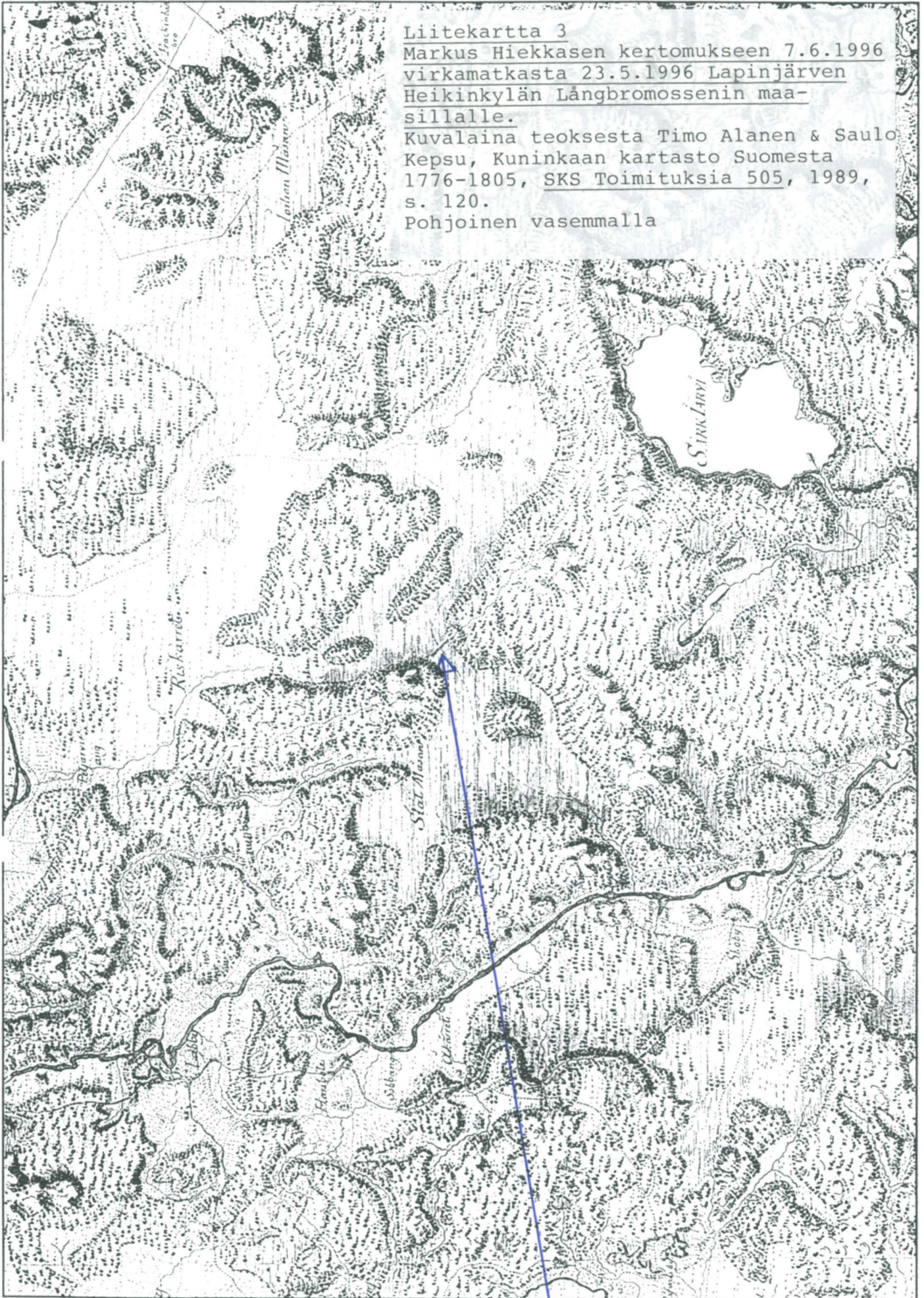

Maasillan sijainti

Liitekartta 3
 Markus Hiekkasen kertomukseen 7.6.1996
 virkamatkasta 23.5.1996 Lapinjärven
 Heikinkylän Långbromossenin maa-
 sillalle.

Kuvalaina teoksesta Timo Alanen & Saulo
 Kepsu, Kuninkaan kartasto Suomesta
 1776-1805, SKS Toimituksia 505, 1989,
 s. 120.

Pohjoinen vasemmalla

Maasillan sijainti